

Innehåll

- 2** Förord - Det är dags att börja spurta
- 4** Fem i tolv...
- 6** Regeringen ger sig själv underkänt
- 11** Handisam om tillgängligheten år 2010
- 14** Detta är Tillgänglighetsdatabasen
- 17** När Tillgänglighetsdatabasen kom till Tidaholm
- 20** Det kom ett vykort
- 22** En fråga och tre svar
- 24** Biblioteken har en bra grund för tillgänglighetsarbetet
- 28** På Falköpings bibliotek behandlar vi alla olika
- 32** Inget är omöjligt – det är bara olika svårt
- 34** Västra Götalandsregionen och tillgänglig information
- 36** Läs och länktips

Det är dags att börja spurta

År 2010 närmar sig med stormsteg. Då har vi haft tio år på oss att uppnå riksdagens mål att öka tillgängligheten, förbättra bemötandet och anpassa informationen. Kommer vi att lyckas?

Propositionen ”Från patient till medborgare” antogs år 2000. Den ger en tydlig signal redan i rubriken om att det nu är dags att ge människor med olika funktionsnedsättningar en chans att delta som medborgare.

Att vara medborgare innebär rättigheter och skyldigheter. En rättighet, som jag ser det, är att kunna besöka biblioteket och ta del av det som erbjuds där oavsett om besökaren har en funktionsnedsättning eller inte. För att kunna svara på behoven måste lokalen vara anpassad, bemötandet professionellt och informationen som riktas till allmänheten även finnas i anpassad form.

I ekonomiskt svåra tider dras svängremmen åt. Men människor med funktionsnedsättningar finns kvar och det gäller att hitta nya vägar för att behålla tillgänglighetsarbetet på dagordningen. Därför ska ni från och med nu hålla ögonen öppna för Regionbibliotekets erbjudande Akutpaket2010.

I detta nummer av Framsteget vill vi visa hur olika aktörer tänker och jobbar med tillgänglighetsfrågan inför 2010.

Maria Larsson, äldre- och folkhälsominister, talar om att arbetet måste intensifieras och vikten av att tillgänglighetsarbetet blir långsiktigt och inte blir betraktat

Foto: Svenåke Forsberg

som ett projekt. I regeringens nya satsning kommer också SKL i samverkan med Boverket och landets länsstyrelser under 2009 och 2010 att arrangera så kallade Spurtseminarier för att få fart på fastighetsägarnas arbete med enkelt avhjälpta hinder. I sammanhanget vill jag nämna SKLs Jämförelseprojekt där man tillsammans med Västra Götalandsregionen och Handisam haft som mål att hitta en metod för jämförelser av den fysiska tillgängligheten i åtta av landets kommuner. Huvudbiblioteken har varit en del som jämförts.

Handisams generaldirektör pratar i en av artiklarna om att det viktigaste med tillgänglighetsarbetet är perspektivskiftet, från patient till medborgare. Tillgänglighetsdatabasen, TD, kan man säga fungerar så. Här kan besökaren själv hemifrån avgöra om lokalen eller platsen som ska besökas svarar upp mot de egna behoven.

I Västra Götaland är 34 kommuner anslutna till TD och flera bibliotek finns med. Fler kommuner är på gång att teckna avtal med Tillgänglighetsdatabasen.

En del tillgänglighetsarbete har gjorts på biblioteken. Vissa bibliotek har kommit långt, men mycket arbete återstår hos väldigt många. Det visar den enkätundersökning som vi genomförde under april i år.

Så vad väntar vi på? Mycket kan göras med små medel, insikt och vilja. Vi är ju i sista kurvan innan raksträckan. Målsnöret 2010 är synligt och det är dags att börja spurta!

Eva Johansson, projektledare för www.tillganglig-kultur.nu på Kultur i Väst Regionbiblioteket

Fem i tolv...

2010 ska tillgänglighetsmålen vara uppnådda och så här fem minuter i tolv tar regeringen tag i lagstiftningen om enkelt avhjälpna hinder.

Text: Helén Andersson

Regeringens nya strategi innebär bland annat att SKL, Sveriges Kommuner och Landsting, kopplas in och får i uppdrag att bland annat se till att alla järnvägsstationer anpassas. Regeringen satsar 150 miljoner extra på detta. SKL och Handisam ska tillsammans bygga upp ett system för öppna jämförelser av tillgänglighet. Ett system för att man lätt ska kunna se vilka kommuner som klarar tillgänglighetsmålen bra, och vilka som inte gör det. Ett system man hoppas ska bidra till jämförelser och konkurrens. ”Kandom så kan väl vi”.

Boverket

Boverket, myndigheten för planering, byggande och boende, genomförde 1995 på regeringens uppdrag en kostnadsberäkning och en konsekvensanalys av en eventuell lagstiftning kring enkelt avhjälpna hinder. År 2000 beslutade riksdagen om en nationell handlingsplan för handikappolitiken. Handlingsplanen fick namnet ”Från patient till medborgare” och beskriver prioriterade åtgärder för att förbättra tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. År 2001 trädde nya krav i plan- och bygglagen, PBL, i kraft. Kraven handlar om undanröjande av enkelt avhjälpna hinder och 2003 utfärdar Boverket tillämpningsföreskrifterna HIN (BFS 2003:19 – HIN1). HIN innehåller föreskrifter och allmänna råd som ett komplement till paragrafen (17 kap 21a § PBL) i plan- och bygglagen om enkelt avhjälpna hinder, där det står: ”I byggnader som innehåller lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser skall enkelt avhjälpna hinder mot lokalens och platsernas tillgänglighet och

användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga undanröjas i den utsträckning som följer av föreskrifter meddelade med stöd av denna lag.”

Enkelt avhjälp

Efter det att HIN trädde i kraft har Boverket arbetat med att informera olika aktörer om reglerna och tillämpningen. För att påskynda arbetet ytterligare presenterade Regeringen och SKL 2008 en strategi för genomförande av tillgänglighetsmålen i Nationella handlingsplanen. Strategin fick namnet ”Enkelt avhjälp” och den omfattar tre områden: Enkelt avhjälpna hinder, tillgänglig kollektivtrafik och tillgänglig statsförvaltning. Och nu, 2009, har alltså Boverket fått ytterligare ett uppdrag av regeringen:

”Boverkets ska i samverkan med SKL och i samråd med länsstyrelserna ha en uppsökande informationsverksamhet om enkelt avhjälpna hinder i kommunerna under 2009 och 2010.”

Regeringen satsar 12 miljoner på uppsökande informationsverksamhet 2009 – 2010. Boverket ska dessutom intensifiera informationen till fastighetsägare och tillsätter bland annat certifierade tillgänglighetskontrollanter.

Fem över tolv...

Boverkets senaste mätning år 2007 visar att två tredjedelar av landets fastighetsägare bedömer att de år 2010 kommer att ha åtgärdat alla enkelt avhjälpna hinder. De offentliga fastighetsägarna ligger allmänt sett bättre till än de privata. Samma mätning visade också att bara två tredjedelar av de privata fastighetsägarna känner till lagen.

– Och det bådär ju inte gott, säger Agnes Jensen-Carlén på Boverket när jag ringer henne för att höra hur Boverket bedömer läget just nu angående enkelt avhjälpna hinder.

Agnes berättar att en av strategierna i Boverkets nya uppdrag är ett antal Spurtseminarier i länen runt om i Sverige. Seminarierna ska stimulera till insatser som kan vara aktuella och ska ses som en inledning till mer riktade insatser. Målgruppen för seminarierna är beslutsfattare i kommuner, landsting, regioner och större privata fastighetsägare.

Tio över tolv...

Om någon inte hinner åtgärda enkelt avhjälpna hinder under tiden som är kvar, kan kommunens byggnadsnämnd, som ska ha tillsyn över fastighetsägarna, ta till sanktioner enligt plan- och bygglagen.

– Det kan till exempel bli tal om föreläggande om åtgärd och vite, säger Agnes Jensen-Carlén.

Regeringen ger sig själv underkänt

Nu tar man fram morötterna för att påskynda tillgänglighetsarbetet

Regeringen har i samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting lanserat en strategi som ska öka medvetenheten kring tillgänglighetsfrågorna. Strategin är en bakläxa till tillgänglighetsmålet 2010 som riksdagen beslutade för snart ett decennium sedan. Nu ska tillgänglighetsarbetet intensifieras. Men få kommuner kommer hinna åtgärda enkelt avhjälpna hinder till årsskiftet.

Text: Fredrik Swedemyr

I samband med årets Leva & Fungeramässa i Göteborg presenterade äldre- och folkhälsominister Maria Larsson tillsammans med företrädare för Sveriges Kommuner och Landsting, SKL huvudinnehållet i strategin ”Enkelt avhjälp”, som ska sätta fart på tillgänglighetsarbetet.

Strategin fokuserar kring tre huvudområden: tillgänglig kollektivtrafik, tillgänglig statsförvaltning och enkelt avhjälpna hinder. Det handlar huvudsakligen om ett opinionsbildande arbete för att få fart på det lokala engagemanget för tillgänglighetsfrågor.

– Den viktigaste frågan nu är att se till att det ute i varje kommun påbörjas ett aktivt

Foto: Pawel Flato

arbete. Inte som ett projekt, utan med långsiktighet och uthållighet. Därför är det på det lokala planet som strategin kan göra skillnad. Det blir inget så länge det är ord på ett papper. Det är först när det bryts ner och blir till verklighet i den kommunala myllan, som skillnaden blir påtaglig för personer som behöver ta sig fram med en käpp, en barnvagn, en rullator, en rullstol eller en skateboard, säger Maria Larsson.

”Den viktigaste frågan nu är att se till att det ute i varje kommun påbörjas ett aktivt arbete. Inte som ett projekt, utan med långsiktighet och uthållighet.”

Maria Larsson

Bristande tillsyn

SKL har genomfört en enkätundersökning om kommunernas tillgänglighetsarbete. I de flesta kommuner finns det ett handikappråd där kommunens tillgänglighetsarbete redovisas och diskuteras. Undersökningen visar att i drygt hälften av kommunerna saknas rutiner för hur de tar emot och behandlar medborgarnas påpekande om bristande tillgänglighet. Undersökningen visar också att endast en av tre svarande kommuner utövar tillsyn på eget initiativ.

- Kommunerna har inte tillsyn av sina objekt på det sätt som man skulle önska och det finns underlåtenheter. Det säger alla granskningar. Man har också skäl att uppmärksamma detta mycket mer, säger Maria Larsson.

Enligt SKLs undersökning har flertalet kommuner inventerat enkelt avhjälpbara hinder i både ute- och inomhusmiljöer. Många har också planer för hur de ska åtgärdas och pengar avsatta i budget. Trots detta är det bara var femte kommun som hittills har åtgärdat de hinder man har inventerat. Flertalet kommuner anser att de inte kommer ha åtgärdat hindren förrän tidigast 2012.

Bra och dåliga exempel

Ett tydligare ansvar på alla nivåer, från stat till kommun, var något som efterlystes under konferensen Tillsammans gör vi Sverige tillgängligare på Leva & Fungera.

- Då måste man först formulera målsättningar som går att utvärdera och följa upp på ett sätt som inte är gjort. Det är därför jag betonar att man för framtiden måste ha utvärderbara mål, säger Maria Larsson, som också lyfter fram betydelsen av att kunna göra tydliga jämförelser mellan olika kommuner.

- Jag tror man behöver jobba med opinionsbildning, attityder, d.v.s. att

kunna göra jämförelse och benchmarking av olika slag. Det handlar om att lyfta fram goda exempel. Och de som inte har börjat får skämmas lite. Det är ett effektivt och bra sätt. I dag har vi Tillgänglighetsdatabasen. Men vi behöver hitta ett antal verktyg för att kunna mäta tillgänglighetsarbetet, fortsätter hon.

Piskor och morötter

Handikapprörelsen har samtidigt kritiserat strategin för att inte ha tillräckligt stora muskler. Kritiken riktar sig främst mot bristen på skärpt lagstiftning. I dagsläget pågår det en översyn av plan- och bygglagen och inom kort kommer det att presenteras en proposition, där man förväntas skärpa dagens sanktionsmöjligheter ytterligare. Det pågår även ett utredningsarbete kring huruvida bristande tillgänglighet ska vara en diskrimineringsgrund. Den strategi regeringen och SKL nu jobbar med behandlar inte de juridiska aspekterna kring tillgänglighetsarbetet. Och varken diskrimineringslagstiftningen eller plan- och bygglagen ligger på Maria Larssons departement.

– Lagstiftningen är det som ligger till grund för att vi ska kunna jobba med sanktionssystem. Och det har inte varit möjligt i det här arbetet. Här har vi jobbat med incitamentsystem, med morötter, med stimulans, med opinionsbildning. Det har varit det som har stått till förfogande under det här korta perspektivet, säger Maria Larsson och framhäver att strategin trots detta kan ses som ett kraftfullt instrument.

– Att få upp många parter på banan nu på slutet när så lite var gjort från början var helt nödvändigt. Så på det sättet är den betydligt mycket mer kraftfull. Sedan är det naturligtvis så att lagstiftning spelar en jättestor roll. Plan- och bygglagen ses över. Den kommer vara ett väldigt kraftfullt verktyg om den utformas på rätt sätt.

– Skulle tillgängligheten komma in som diskrimineringsgrund, så skulle det ha väldigt stor betydelse. I det finns ett sanktionssystem också, som inte finns i dag, säger hon.

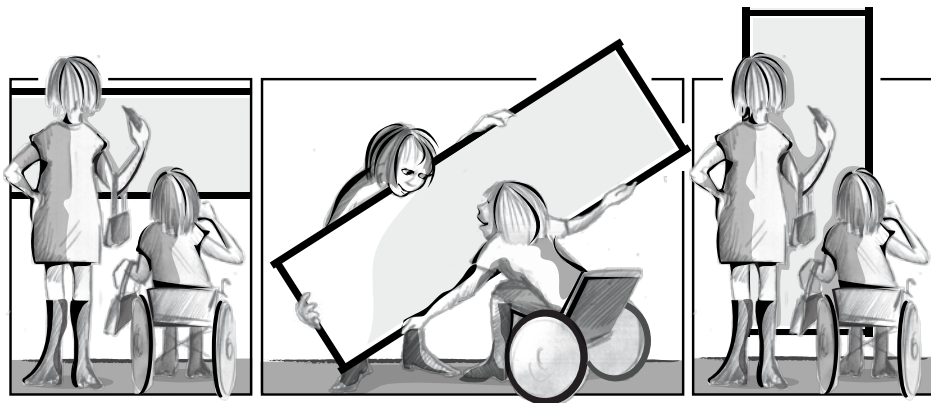

Illustration: Sofia Wegraeus. Foaje

Tillgängligt arbetsliv

Vidare betonar strategin vikten av att kunna ta sig till och från arbetet.

Kollektivtrafiken är ett prioriterat område och man har bland annat avsatt pengar för att göra landets järnvägsstationer mer tillgängliga. Samtidigt satsar regeringen, enligt Maria Larsson, extraresurser för att öka arbetslivets tillgänglighet för personer med olika funktionsnedsättningar.

– Många av dem har arbetsförmåga och vill ha ett arbete. Ett arbete är så mycket mer än försörjning. Det är ett värde, det är en tillhörighet, det är en meningsfullhet i vardagslivet.

– Det har stor betydelse. Vi har gjort en del konkreta åtgärder som nystartsjobb med en stark lönesubvention för arbetsgivaren. Jag tror det är 16 procent, enligt den senaste statistiken, av nystartsjobben som har gått till personer med funktionsnedsättning. Det har funkant som en tröskelsänkare som innebar att de kom in på arbetsmarknaden, säger hon.

– Sedan har vi satt in ett antal saker där vi ser att det behövs stimulans för arbetsgivaren att våga göra det här. Dels så handlar det om att vi har en möjlighet med fler lönebidrag. Sedan har vi sett över stödet till arbetshjälpmedel. Detta ska inte vara ett hinder och arbetsgivaren ska inte behöva stå för arbetshjälpmedel som är speciella. Det har varit femtio tusen kronor per år och individ. Det har vi nu dubblat till hundra tusen kronor per år och individ. Vi har också höjt stödet för arbetsbiträde, som exempelvis synskadade kan behöva ha för att kunna ta sig till och från arbetet. Det har vi också höjt, från femtio till sextio tusen kronor per individ. Men vi behöver göra ännu mer, tycker både jag och arbetsmarknadsministern. Det känns bra att både jag som har ansvar för handikappolitiken och arbetsmarknadsministern har stor samsyn, fortsätter Maria Larsson, som också ser en risk i att personer med funktionsnedsättningar drabbas extra hårt under den pågående lågkonjunkturen.

– Risken är, det kan man se av tidigare lågkonjunkturer, att dels kanske tillgänglighetsarbetet avstannar. Det är därför vi verkligen försöker opinionsbilda och kraftfullt agera för att man fortsätter tillgänglighetsarbetet trots kristider. Men det har också varit så tidigare i kristider att personer med funktionsnedsättning i större utsträckning har fått lämna arbetsmarknaden än andra.

”Detta var en bakläxa till att det offentliga inte hade skött sig när det handlar om att göra vad man skulle från 2000. Det är massor med icke uppfyllda handlingar från statens sida, från våra egna myndigheter, från landstingens och kommunernas sida.”

Maria Larsson

Det är jätteviktigt att se till att personer med funktionsnedsättning inte drabbas i större utsträckning än andra på arbetsmarknaden, säger hon vidare.

Bred samverkan

Riksdagen beslutade redan år 2000 om en nationell handlingsplan för handikappolitiken. I planen prioriterade man olika åtgärder för att förbättra tillgängligheten i samhället till 2010. Men arbetet har gått för långsamt.

– Detta var en bakläxa till att det offentliga inte hade skött sig när det handlar om att göra vad man skulle från 2000. Det är massor med icke uppfyllda handlingar från statens sida, från våra egna myndigheter, från landstingens och kommunernas sida. Vi idkar självkritik med den här strategin. Vi har försökt att iscensätta och sätta igång det som hade behövts göras från början, åtminstone den tid vi har kvar, säger Maria Larsson och betonar vikten av en bred samverkan.

– Det har jättestor betydelse för hur handikapporganisationerna agerar nu. Jag ser stora skillnader där handikapporganisationerna på det lokala planet inte är aktiva, ställer frågor, skjuter på, där händer det väldigt mycket mindre. Det är viktigt att frivilligorganisationerna är med, men de ska inte ställas till svars för det som inte har gjorts, fortsätter hon.

– Målsättningen med den här strategin är att vi ska påskynda tillgänglighetsarbetet. Lösningen för oss är att involvera Sveriges Kommuner och Landsting. De är ute och gör ett opinionsbildande arbete och har extra tilldelade statliga resurser för att kraftfullt agera ute i sina kommuner. När Sveriges Kommuner och Landsting tar upp tillgängligheten med sina medlemsorganisationer och marknadsför det på varenda konferens, då har det betydelse och kan göra skillnad, säger Maria Larsson.

Handisam om tillgängligheten år 2010

– Den stora utmaningen är perspektivskiftet från patient till medborgare, säger Carl Älfvåg, generaldirektör på Handisam, om tillgänglighetsarbetet i Sverige inför år 2010.

Text: Helén Andersson

Den stora utmaningen och där vi enligt Carl Älfvåg inte kommit särskilt långt, är perspektivskiftet som är den grundläggande tanken med den nationella handlingsplanen och som finns beskrivet redan i rubriken ”Från patient till medborgare”. Den tankeförflyttning det handlar om går trögt, säger han. Tanken har fått fäste, men många placerar fortfarande frågan i ett hälso- och sjukvårdsperspektiv.

– Den som är kvar i patientperspektivet har definitivt inte börjat resan mot ett tillgängligt samhälle.

– Det handlar om samhällsutveckling, fortsätter han. Om vi tittar på vad vi tyckte var en rimlig nivå på tillgänglighet för bara 20 år sedan, så är det ju något helt annat vi tycker är en rimlig nivå idag.

Bara sedan den nationella handlingsplanen kom år 2000 har det förändrats en hel del och rättighetstänkandet har, enligt Carl Älfvåg, förstärkts kraftigt.

Enkelt avhjälpna hinder

Ett konkret och direkt mål i den nationella handlingsplanen är att enkelt avhjälpna hinder i offentlig miljö ska vara åtgärdade senast vid utgången av år 2010. Lagen är ingen straffrättslig lagstiftning och även om utvecklingen här går framåt går det fortfarande långsamt.

Boverket som har dessa frågor formellt har gjort enkätundersökningar hos såväl privata som offentliga fastighetsägare och svaren är dystra. Mer än hälften av de privata fastighetsägarna kände inte ens till lagen.

Fastighetsägarna säger att en del av problematiken är att det är en otydlig lagstiftning eftersom lagen inte klart kan definiera vad som är enkelt avhjälpna hinder.

Boverket förklarar denna brist med att förutsättningarna ser så olika ut på olika verksamheter vilket gör att det är svårt att precisera exakt vad som är enkelt avhjälpna hinder och vad som inte är det. Detta, menar Carl Älfvåg, bidrar till att utvecklingen och arbetet går långsamt.

– Man vilar på hanen och funderar och så gör man kanske ingenting istället.

Även om arbetet med den fysiska miljön går långsamt, tycker Carl Älfvåg att arbetet med tillgänglig information och webbtjänster går ännu trögare. Hans analys är att det helt enkelt inte är något man tänker på. Den fysiska miljön med ramper och dörröppnare är det som först dyker upp i mångas huvud när man talar om tillgänglighet.

– Det tar ett tag att inse att tjänster på nätet också har en handikappolitisk aspekt och dessutom, tillägger han, är området väldigt teknikstyrt och för lite användarvänligt för att hamna i fokus.

Handisam

Myndigheten för handikappolitisk samordning, till vardags kallad Handisam, är en tre år gammal myndighet som arbetar med att samordna handikappolitiken i Sverige. Deras uppdrag handlar om att medverka till att den generella tillgängligheten i Sverige förbättras och att genomförandet av den nationella handikappolitiken sker strategiskt och effektivt.

– Uppdraget vilar på två ben, säger Carl Älfvåg, den generella tillgängligheten och det individuella stödet.

Med generell tillgänglighet menar han att samhället ska vara så anpassat att den enskilde, oavsett livssituation, ska kunna ta del av samhällets service och tjänster. Det individuella stödet, säger han, handlar om egna val och att behovet av individuella stöd ska minska eftersom det ger mindre självbestämmande när man blir beroende av andra.

– Tillgänglighet är en förutsättning för delaktighet, säger Carl Älfvåg.

Handisam ska stödja och följa myndigheters tillgänglighetsarbete och detta gör de på många sätt. En viktig kanal, enligt Carl Älfvåg, är Handisams webbplats. Här finns tips på hur man inventerar sin verksamhet, här lär man sig hur man upprättar en handlingsplan, här finns goda exempel från verkligheten och här kan man få inspiration genom några filmer om tillgänglighet ur olika perspektiv. Men man försöker också hitta kanaler som ger bra spridningseffekt, att finnas med på utbildningsdagar och konferenser för att informera och inspirera.

– Handisam ordnar inga egna utbildningar utan vi arbetar enligt hävstångsprincipen och gör strategiska övervägningar. Vi finns med ute i verksamheter där vi tror att frågan får bra spridning.

Efter 2010

Efter 2010 tror Carl Älfvåg att utvecklingen i kommuner och på myndigheter kommer att vara fortsatt positiv. Han tror att medvetenheten kommer att sätta sig ytterligare. Däremot tror han inte att något av de tre konkreta målen i handlingsplanen, en tillgänglig statsförvaltning, åtgärdande av enkelt avhjälpna hinder och en tillgänglig kollektivtrafik, kommer att uppnås fram till 2010.

Handisam, regering, kommuner och landsting funderar på vad som händer sedan, efter 2010.

Carl Älfvåg tror att den nya FN-konventionen kommer att ha betydelse och bilda en grund att stå på i det fortsatta arbetet.

– Regering och riksdag kommer att utgå från och lägga detaljerna för det fortsatta arbetet baserat på den förhållandevis heltäckande nya FN-konventionen. Bara för att vi kommer till slutet av 2010 så är ju frågorna inte lösta, säger han. Tvärtom.

– Handisam arbetar för sin egen avveckling. Men att behovet av oss skulle upphöra är dessvärre inte sannolikt, säger Carl Älfvåg.

TIPS:

Handisam har som stöd i tillgänglighetsarbetet gett ut ”Riv hindren – riktlinjer för tillgänglighet”. Där framgår vad myndigheterna ska göra för att vara tillgängliga för alla.

Riktlinjerna finns att ladda ner på www.handisam.se under tillgänglig verksamhet

Detta är Tillgänglighetsdatabasen

Tillgänglighetsdatabasen beskriver tillgängligheten till turistverksamheter och kommunala verksamheter och är framtagen i nära samarbete mellan den samlade handikapprörelsen i Västra Götaland, Västsvenska Turistrådet, Västra Götalandsregionen och ett antal kommuner och turistföretag.

Text: Helén Andersson

Tillgänglighetsdatabasen ökar förutsättningarna för människor med funktionsnedsättningar att ta del av verksamheter och vara aktiva i samhället.

– Helt enkelt en databas med information om hur tillgängligheten ser ut, säger Klara Börjesson, en av dem som arbetar med Tillgänglighetsdatabasen på Västsvenska Turistrådet.

Från idé till verklighet

Klara Börjesson berättar att Västsvenska Turistrådet för några år sedan blev kontaktat av en turistanläggning som undrade över sin egen verksamhets tillgänglighet. Hur skulle de tänka om de ville anpassa?

Västsvenska Turistrådet började leta efter någon form av mall för hur en anpassad verksamhet eller lokal ska vara. Funderingarna och sökandet förde dem till Avdelningen för funktionshinder och delaktighet inom Västra Götalandsregionen, vilka i sin tur samarbetade med den samlade handikapprörelsen.

För att råda bot på bristen av samsyn satte sig dessa tre tillsammans ner och funderade över vilka behov som finns. Behovet av tillgängliga miljöer pekas ut i regeringens proposition ”Från patient till medborgare”, en nationell handlingsplan för handikappolitiken. Riktlinjer för den fysiska anpassningen finns också hos Boverket och Västra Götalandsregionen har sedan ett antal år tillsammans med handikapprevelsen arbetat fram riktlinjer för den fysiska miljön.

Men några enkla mallar finns inte. Och framförallt finns det inte information för den som är i behov av anpassningar. En forskningsstudie genomförd i Tyskland av Universitetet i Münster visar att informations- och marknadsföringsmaterial ofta saknar tillförlitlig information om resmålens tillgänglighet och med detta i tankarna föddes idén till den webbaserade informationsdatabasen, Tillgänglighetsdatabasen.

Västsvenska Turistrådet och Västra Götalandsregionen började sitt arbete med att informera turistföretag i regionen om sina planer. Bland annat hänvisade man till studien från Tyskland som också kommit fram till att om turistmål gjordes tillgängliga skulle omsättningen inom turistnäringen kunna öka med uppemot två tredjedelar.

Turistföretagen var positiva och snart sprider sig ryktet om databasen. Flera kommuner hör av sig och Västsvenska Turistrådet uppmuntrar, informerar och utbildar.

– Det är frivilligt att ansluta sig, säger Klara Börjesson. Vi har också ett samarbete med Konsumentverket och FLF, Föreningen Landsbygdshandelns Främjande vilket resulterat i att flera landsbygdsbutiker i Sverige har inventerats. Butikerna har gjort, eller håller på att åtgärda förbättringar för att öka tillgängligheten.

Inventering

Tillgänglighetsdatabasens huvudprincip är att varje verksamhet ska beskrivas så väl att besökare med funktionsnedsättning själva kan fatta beslut om de kan besöka platsen eller inte.

För att en verksamhet ska kunna beskrivas noggrant måste det göras en inventering, en genomgång av lokaler och verksamhet där man även får en checklista på vilka åtgärder som måste göras för att förbättra tillgängligheten. Denna inventering kan verksamheten göra själv och Västsvenska Turistrådet bistår med information och support. Formulär för olika typer av verksamheter finns och det är bara att följa och fylla i. I formuläret framgår också vilka Boverkets råd är för att undanröja enkelt avhjälpna hinder. Alla verksamheter som vänder sig till allmänheten måste förbättra sin tillgänglighet enligt bestämmelserna om enkelt avhjälpna hinder. Detta ska vara uppnått senast år 2010.

Behov och eget ansvar

Informationen på Tillgänglighetsdatabasens webbplats är uppdelad utifrån fem svårigheter: svårt att röra sig, svårt att höra, svårt att se, svårt att bearbeta och tolka information samt svårt att tåla vissa ämnen.

– Det är besökarens behov som är utgångspunkt när man väljer. Inte diagnos, säger Klara Börjesson. Det som fungerar för en person fungerar inte alltid för en annan. Alla har olika förutsättningar och alla kan på det här sättet identifiera sig efter sina personliga behov.

Den samlade handikapprevelsen i Västra Götaland har önskat tydligt beskrivna besöksmål istället för någon form av certifiering. Detta gör att det blir upp till varje enskild besökare att avgöra om han eller hon har möjlighet att besöka det aktuella besöksmålet.

Informationen bygger därför på två nivåer; Tillgängligt och Uppmärksamma. Under Tillgängligt finns alla de kriterier som beskriver en god tillgänglighet. Under Uppmärksamma finns information om saker som kan vara bra för besökare med funktionsnedsättning att känna till innan de kommer till platsen.

Detta är ett nytt sätt att tänka som manifesterar perspektivskiftet från patient till medborgare.

Det är besökarens behov som är utgångspunkt när man väljer. Inte diagnos.”

Klara Börjesson

Detta är Tillgänglighetsdatabasen

www.tillganglighetsdatabasen.se

- Beskrivs utifrån fem svårigheter
- Besökaren fattar själv beslut
- Öppen för olika aktörer
- Användbar som verktyg för att identifiera enkelt avhjälpta hinder och för att förbättra tillgängligheten

När Tillgänglighetsdatabasen kom till Tidaholm

Systematiseringen i databasen är styrkan anser Agneta Tilly, kommunsekreterare och initiativtagare till Tidaholms engagemang i Tillgänglighetsdatabasen. Inventering och protokoll är sanktionerat av de olika handikappföreningarna och ingen behöver ifrågasätta vad som ska göras vid renoveringar och nybyggnationer.

Text: Helén Andersson

Aprilsolen lyser över mig när jag promenerar genom Tidaholm på väg till biblioteket där jag ska möta Agneta Tilly och bibliotekschefen Ove Jansson. Tidaholm är en ort präglad av tändsticksföretaget Vulcan som hade sin storhetstid under slutet av 1800-talet och på min väg mot biblioteket passerar jag det gamla fabriksområdet som ligger på en ö i Tidån, den så kallade Vulcanön.

Det var också för arbetarna på fabriken som biblioteket byggdes och invigdes 1897. Allmänheten blev inte välkommen förrän 1930 då också omfattande renoveringar genomfördes.

När jag nu närmar mig biblioteksbyggnaden ligger den pampigt likt en herrgård på andra sidan ån. Hur arbetarna uppfattade denna biblioteksbyggnad och hur flitiga de var med att besöka den, vet jag inte. Däremot vet jag att biblioteket idag har en starkt uppåtgående trend gällande antal besökare och antal utlån. Tidaholms kommun och Tidaholms bibliotek var också en av de första att ansluta sig till Tillgänglighetsdatabasen och det är av den anledningen jag tagit mig hit.

Gammal inventering

Ove Jansson berättar medan han visar mig runt på biblioteket att det hänt en hel del i frågan om tillgänglighet.

– När jag 1992 blev chef var talböckerna det centrala. Den fysiska tillgängligheten började man prata om först en bit in på 2000-talet, berättar han.

Biblioteket är inrymt i ett hus med atmosfär. Det är högt till taket, det är luftigt med gott

om plats mellan bokhyllorna och färgskalan i grå nyanser med detaljer i guld inger ett lugn. Att ta sig fram mellan hyllorna är inga problem och hiss finns mellan våningarna.

År 2003 gjorde Tidaholms bibliotek en inventering med hjälp av Kulturrådet och Eva Björklund och detta resulterade bland annat i parkeringsplatser för personer med funktionsnedsättning, ramp mellan parkering och entré och dörröppnare vid entrén. Däremot, berättar Ove, är toaletten en riktig långbänk.

– Det finns ingen godkänd handikapptolett i huset och denna fråga ligger efter sex år fortfarande och skvalpar i det kommunala systemet.

Agneta Tilly håller med om att det finns en hel del att åtgärda på biblioteket. Med hänsyn till att byggnaden är så pass gammal kommer det att krävas ganska stora insatser och de rymmer inte inom ramen för enkelt avhjälpna hinder.

– Men det finns 500 000 kronor avsatta till biblioteket år 2012 och det tekniska kontoret bedömer att det finansierar en ny handikapptolett.

Ny inventering

Ny inventering enligt Tillgänglighetsdatabasens inventeringsmall gjordes 2007.

Detta var resultatet av ett arbete som började redan 2001 då Tidaholm ingick i ett regionalt projekt vilket lade grunden till Tillgänglighetsdatabasen. Detta projekt resulterade i sin tur till att fullmäktige i Tidaholm 2002 beslutade om ett handikappolitiskt program där bland annat enkelt avhjälpna hinder skulle vara åtgärdade 2010.

2006 fick Agneta Tilly i uppdrag av kommunstyrelsen att följa upp det handikappolitiska programmet och hon insåg ganska snart att det behövdes en kartläggning över enkelt avhjälpna hinder. Tillgänglighetsdatabasen hade nu hittat sin form och Agneta bestämde att detta var ett bra sätt för kommunen att arbeta på.

Inventeringen utfördes som ett arbetsmarknadsprojekt där två personer under åtta månader inventerade kommunens samtliga lokaler.

– De tog till exempel alla förskolor på en gång och fick snabbt in tekniken. De lärde sig ganska snart hur protokollet var utformat och var ute och inventerade på förmiddagarna och fyllde i protokollet på eftermiddagarna, berättar Agneta. Alla kommunala lokaler i Tidaholm, med undantag för två som ska renoveras, är nu inventerade och vi har ett kvitto på hur våra lokaler ser ut och vad som ska åtgärdas gällande enkelt avhjälpna hinder.

”Kvittot” lämnades till tekniska kontoret som nu har fått två miljoner för att under de kommande åren åtgärda enkelt avhjälpna hinder i kommunens lokaler.

– Det är viktigt att vi ser resultat, säger Agneta. Sedan finns det lokaler som till exempel biblioteket, där det på grund av ålder är svårare att åtgärda vissa saker.

Positiv bieffekt

Svensk Handel i Tidaholm uppmärksammade kommunens inventeringsarbete och tog kontakt. Detta resulterade i att butiker, restauranger, banker etc med hjälp av en eldsjäl gjorde egna inventeringar och matade in uppgifterna i databasen. Agneta berättar att väldigt många i kommunen har fått upp ögonen för tillgänglighet och förstått att ibland räcker det med väldigt enkla åtgärder. Som till exempel butiken som fick hjälp att mäta hur högt spegeln satt i provhytten och enkelt kunde sänka den.

Agneta tycker det är roligt att både kommunala och privata lokaler finns med i databasen. Nästa steg hoppas hon blir fastighetsägarna.

– En del har redan hoppat på tåget, resten kommer efterhand. Men totalt sett är jag jättenöjd med att den som söker information om tillgängligheten i Tidaholm faktiskt får en bra bild av hur det är att besöka orten.

Framtiden

Svårigheten i framtiden blir enligt Agneta att hålla koll på alla förändringar och Ove håller med.

– Det är bra att det finns information i Tillgänglighetsdatabasen, men tyvärr är det redan fel information för bibliotekets räkning. Bland annat är våra informationsdiskar utbytta mot höj- och sänkbara.

– Vi har som ambition att en gång om året tillsammans med det tekniska kontoret gå igenom och uppdatera alla lokaler, svarar Agneta.

Tidaholm kommer enligt Agneta varken att hinna eller har råd att bli helt klara till 2010. Men hon hoppas att tillgänglighet i framtiden ska finnas med i allas medvetenhet i det dagliga arbetet.

– Vi ska tala om hur det ser ut, sen är alla välkomna hit efter sina premisser. Vi ska aldrig sätta oss över och vi ska aldrig mer som förr i tiden skriva att lokalen är handikappanpassad. För vem? undrar hon.

När vi senare promenerar tillbaka genom Tidaholm berättar Agneta om hur gågatan lades om och anpassades i nivå efter entrén till nyetablerade Lindex och jag noterar också att alla butiker längs gågatan har ramper in till butiken.

– Ett bra exempel på att vi är på god väg i Tidaholm, konstaterar Agneta.

Vi ska tala om hur det ser ut, sen är alla välkomna hit efter sina premisser. Vi ska aldrig sätta oss över och vi ska aldrig mer som förr i tiden skriva att lokalen är handikappanpassad. För vem?”

Agneta Tilly

Det kom ett vykort

Text: Helén Andersson

– Lugn och ro, säger Beata när jag ringer för att höra vad en databas har med konst att göra. Tillgänglighetsdatabasen ger mig lugn och ro. Det är det viktigaste. Jag kan i lugn och ro förbereda mitt museibesök hemma. I stället för tusen telefonsamtal hittar jag informationen i databasen.

Beata Stenström är rullstolsburen sedan en dykolycka för tio år sedan. Beata avskyr sitt påkomna beroende av andra och sedan olyckan har hon arbetat hårt för att komma tillbaka till ett aktivt och oberoende liv. Inför varje utflykt, shoppingtur, teaterbesök, konsert eller idrottsevenmang ägnade hon tidigare många timmar åt att ringa arrangörer för att försäkra sig om tillgängliga parkeringsplatser och toaletter. Allt för att inte behöva vända utanför entrén.

Inventerade lokaler

En del kommuner och besöksmål som är anslutna till databasen har ett pictogram på sin webbplats. Genom ett klick på pictogrammet kommer besökaren till tillgänglighetsdatabasen.

Hej, har haft en jättetrevlig dag på Göteborgs konstmuseum tillsammans med Kajsa. Har bland annat fascinerats av några nya tavlor av Lenke Rothman. Du vet mina känslor för hennes verk! Sitter just nu med kaffelatte och muffins i museets café och inte en enda benjaminfikus finns det att nysa på!
Allt har fungerat bra!
Hurra för tillgänglighetsdatabasen!
Kram Beata

- Pictogrammet blir en symbol för att arrangören har gjort en inventering och vet hur tillgängligheten i och utanför lokalerna ser ut, säger Beata. För att spara tid brukar jag gå direkt till Tillgänglighetsdatabasen eftersom inte alla har pictogrammet på sin hemsida.

Petronella Andersson

Torgatan 11

413 04 Åmål

Olika behov

Väl inne i databasen väljer besökaren vilken information han eller hon vill ha och Beata valde rubrikerna Svårt att röra sig och Vad bör uppmärksammas.

– Parkeringen är viktig, berättar Beata. Det är bra att veta exakt antal meter mellan handikapparkeringen och entrén om du till exempel har svårt att gå eller har svaga armar och kör manuell rullstol. Informationen om toaletten är ännu viktigare, fortsätter Beata.

Bara för att det står att den är tillgänglig kanske den inte passar mina behov. Och så förstås information om blommorna, säger hon, eftersom jag är allergisk mot några och aldrig slutar nysa när de finns i närheten.

Eget ansvar

Beata betonar hur viktigt det har blivit att ta eget ansvar, att känna sina egna behov och att till exempel veta exakt hur stort utrymme du behöver på toaletten eller i

vilken form du behöver informationen.

– För många kan det vara en process att lära sig och våga ta kommandot, men bara jag själv kan ju veta mina egna behov.

Det viktigaste, fortsätter Beata, är trots allt att Tillgänglighetsdatabasen ser möjligheterna och att jag i lugn och ro kan förbereda mitt besök.

– Jag slipper bli besviken när jag är på plats och kan äntligen känna mig som en fullvärdig medborgare.

En fråga och tre svar

Vi ställde samma fråga till tre personer i regionen som alla har inflytande på hur arbetet med tillgänglighet bedrivs, HSO Västra Götalands ordförande Elaine Johansson, Handikappkommitténs ordförande Lena Hult och regionstyrelsens ordförande Roland Andersson.

Text: Helén Andersson

Hur ser du på arbetet med tillgängligheten i Västra Götalandsregionen inför 2010?

Elaine Johansson, ordförande HSO, Handikappföreningarnas Samarbetsorgan i Västra Götaland

Foto: Julia Piterskaya

”Sedan år 2000 har handikapprörelsen tillsammans med tjänstemän och politiker på Avdelningen funktionshinder och delaktighet och Handikappkommittén jobbat mycket målmedvetet med tillgänglighet ur olika aspekter. Den tillgänglighets-databas som nu finns är ett konkret exempel på arbetet. Fler och fler kommuner ansluter sig till basen. Nu är övriga Sverige intresserade och jag tror mig kunna säga att Västra Götaland har kommit längst i Sverige med detta arbete. Min förhoppning är

att den ansökan som nu finns på Allmänna arvsfonden skall göra det möjligt att sprida arbetet i Sverige under de kommande tre åren.”

Lena Hult, Handikappkommitténs ordförande

Foto: Bror Augustsson

”Regionen kommer inte att nå målet i nationella handlingsplanen för handikappolitiken om full tillgänglighet 2010 men vi är på god väg. Jag hoppas vi skall kunna definiera hur långt vi kommit och vad som är kvar år 2010. Visst känner jag mig frustrerad ibland för att arbetet går sakta men jämför vi oss i regionen med övriga Sverige har vi kommit väldigt långt. Mycket tack vare det goda samarbetet vi har med den samlade brukar-

rörelsen i regionen.

Vår egen tillgänglighetsdatabas är ett alldeles lysande exempel som kan användas både av hälso- och sjukvården inkl tandvården men även av våra kulturverksamheter, skolor, turistverksamheter samt privata näringslivet och alla regionens 49 kommuner. Vi måste alla hjälpas åt att förbättra tillgängligheten och delaktigheten för alla regionens invånare. Vikten av ett gott bemötande kan inte nog poängteras, här handlar det inte om pengar utan om värderingar. Jag tror mycket på samverkan mellan kommunala, regionala och nationella aktörer. Vi måste sluta med revirbevakande och samverka mera. Det finns många goda exempel.

Viktigt är att vi får synpunkter på tillgänglighetsarbetet av ungdomar. Det är för nästa generation vi nu planerar även om målsättningen inför 2010 står kvar.”

Roland Andersson , regionstyrelsens ordförande

Foto: Bror Augustsson

”Det finns ett program som vi ska genomföra och som skulle vara genomfört till 2010. Mitt svar är egentligen att det arbetet ska fortsätta och i huvudsak klaras av under 2010. Sen förstår jag att det finns en del restposter men då får de genomföras så snabbt som möjligt.”

Biblioteken har en bra grund för tillgänglighetsarbetet

Men få planer är upprättade och mycket arbete kvarstår inför 2010

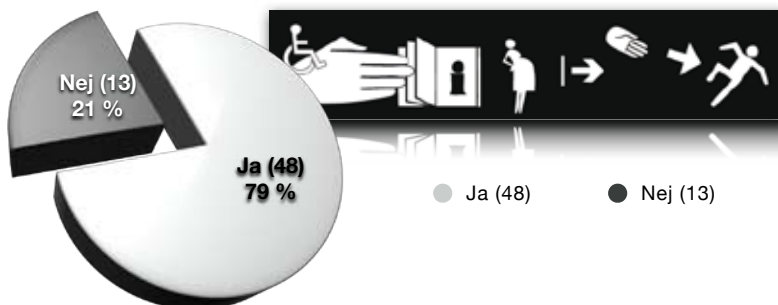
Många bibliotek i regionen har inventerat tillgängligheten. En stor del har även jobbat med att åtgärda enkelt avhjälpna hinder. Men det finns fortfarande mycket att göra när det gäller anpassad information och knappt hälften av de tillfrågade biblioteken har en tillgänglighetsplan. Detta visar en enkätundersökning som Regionbiblioteket genomfört.

Text: Fredrik Swedemyr

Regionbiblioteket skickade under april ut en enkät till huvudbiblioteken samt kommun- och stadsdelsbiblioteken runtom i regionen. Totalt handlade det om 80 bibliotek som fick svara på olika frågor kring tillgänglighet. 61 bibliotek svarade på enkäten och av dessa hade de flesta vid något tillfälle inventerat tillgängligheten. Av de huvudbibliotek som har filialer visar det sig att inventeringsarbetet till största del även innefattar filialernas lokaler.

Statens kulturråd finansierade mellan 2002 och 2005 arkitekt Eva Björklund, som

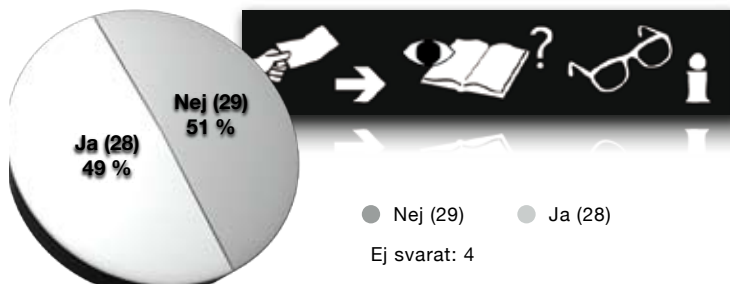
Har ni inventerat tillgängligheten på ert bibliotek?

inventerade tillgängligheten och gav kostnadsförslag till nästan alla huvudbibliotek i regionen. Detta har sedan varit en grund i arbetet med att ta fram tillgänglighetsplaner på biblioteken. De två huvudsakliga instrumenten för inventering har, enligt undersökningen, varit Tillgänglighetsdatabasen och Eva Björklunds kulturrådsstödda inventering. Vissa bibliotek har även inventerat i samråd med lokala handikappföreningar eller ombud.

De som så här långt inte har inventerat tillgängligheten uppger att arbetet är på gång. I andra fall nämner man exempelvis ett bristande intresse hos ledningen, att man inte fått direktiv eller att man på biblioteket inte har tänkt på tillgänglighetsfrågan utifrån en inventeringsmall.

Har ni upprättat en tillgänglighetsplan?

Hinner inte med

Kulturrådet uppmanar alla bibliotek att göra tillgänglighetsplaner där man redovisar åtgärder för att förbättra den fysiska tillgängligheten. I tillgänglighetsplanen ska man också gå igenom vad som kan behöva göras åt verksamhet, information och bemötande.

Undersökningen visar nu att av de 61 bibliotek som svarat har 28 i dagsläget upprättat en tillgänglighetsplan, vilket tyder på att det fortfarande finns en del arbete kvar. Tidsbrist är en återkommande anledning till att det inte finns någon tillgänglighetsplan.

I andra fall omfattas biblioteket av kommunens plan och en del uppger att de har upprättat en slags prioriteringslista utifrån inventeringen, utan att det slås fast i en formell tillgänglighetsplan.

Vidare framgår det av enkätundersökningen att det område som biblioteken jobbat mest med är enkelt avhjälpta hinder. Över hälften av biblioteken har antingen

åtgärdat eller är på gång att åtgärda enkelt avhjälptra hinder. Däremot anser sig endast ett fåtal vara klara med arbetet kring webben och anpassad information. Flertalet uppger att det är ett pågående arbete.

Ett lagarbete

Regionbiblioteket har sedan tidigare jobbat med en tillgänglighetsutbildning för kulturinstitutioner, 4x4. Där har man under fyra olika tillfällen tagit upp moment som människovärde, bemötande, tillgänglighet och tillgänglighetsplan.

Av de svarande biblioteken har över hälften uppgett att de inte har genomfört Regionbibliotekets utbildningspaket 4x4. Flertalet har heller inte genomfört någon annan liknande utbildning, vilket pekar på ett stort behov.

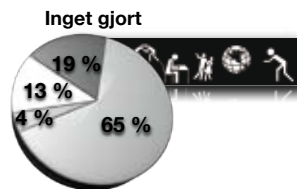
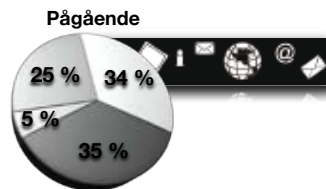
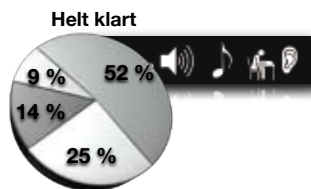
I enkätundersökningen fick biblioteken även svara på hur deras organisation kring tillgänglighetsarbetet ser ut. Det visar sig av svaren att de flesta arbetar i team. Samtidigt uppger flertalet att bibliotekschefen har ansvaret för tillgänglighetsarbetet.

Detta tyder på att medarbetarna vanligtvis jobbar operativt med frågan i team, men inte har huvudansvaret för tillgängligheten på biblioteket.

Vilka områden för tillgänglighetsarbetet är genomförda?

Antal bibliotek

	Helt klart	Pågående	Inget gjort	Ej svar
Enkelt	23	20	2	16
Webben	11	27	7	16
Anpassad	6	28	10	17
Utbildning	4	4	35	18
Summa	44	79	54	

- Enkelt avhjälptra hinder, 52% (23)
- Webben, 25% (11)
- Anpassad information, 14% (6)
- Utbildning 4x4, 9% (4)

- Enkelt avhjälptra hinder, 25% (20)
- Webben, 34% (27)
- Anpassad information, 35% (28)
- Utbildning 4x4, 5% (4)

- Enkelt avhjälptra hinder, 4% (2)
- Webben, 13% (7)
- Anpassad information, 19% (10)
- Utbildning 4x4, 65% (35)

När det gäller den uppsökande verksamheten har 49 av de svarande biblioteken boken kommer verksamhet. Samtidigt visar svaren att mindre än hälften (23st) har satstat på läsombud, där man huvudsakligen jobbar med personer som har någon typ av intellektuella funktionsnedsättningar och personer inom äldreomsorgen.

Sammantaget ger enkätundersökningen en bild av att biblioteken ligger bra till när det gäller att uppfylla målet att alla enkelt avhjälpta hinder ska vara åtgärdade till 2010. Samtidigt finns det ett behov av att intensifiera arbetet när det gäller de delar av tillgängligheten som handlar om anpassad information, webb och olika typer av utbildningsinsatser.

– Undersökningen av hur långt tillgänglighetsarbetet kommit på regionens folkbibliotek visar att mycket är gjort men att en hel del återstår. Oavsett var biblioteket befinner sig i processen kan inte nog betonas vikten av gemensam utbildning för hela personalen på det egna biblioteket. En utbildning som syftar till att ge en inblick i och en förståelse för situationen för personer med olika funktionsnedsättningar.

”Det goda livet” i Västra Götaland är ett motto för hela regionen. Biblioteken kan bidra till ett bättre liv för alla genom att tillgängliggöra lokalerna och att se till att kunskap, information och läsupplevelser finns anpassat i olika format efter olika behov. Biblioteken kan därmed medverka till ett socialt hållbart samhälle där alla kan delta, säger Heidi Carlsson Asplund, konsulent med ansvar för tillgänglighetsfrågor på Kultur i Väst Regionbiblioteket.

På Falköpings bibliotek behandlar vi alla olika

Falköpings bibliotek har alltid haft ett stort engagemang i tillgänglighetsfrågor och ligger långt framme i teknikutvecklingen. Vi har infört självbetjäning med RFID-teknik, SMS-tjänster och trådlöst nätverk. 2008 blev Falköpings bibliotek utsett till årets DAISY-bibliotek. DAISY-priset uppmuntrade oss att arbeta vidare med tillgänglighetsfrågorna på olika sätt. Bland annat deltar vi nu i ett unikt projekt med direktnedladdning av talböcker.

Text: Britt Lööf Bibliotekschef, Falköpings bibliotek

Falköping deltog i regionens projekt att utbilda läs- och skrivtekniker i början av 2000-talet. Man valde att placera läs- och skrivhörnan på huvudbiblioteket i Falköping eftersom man bedömde att flest antal människor skulle kunna utnyttja tjänsterna på det sättet.

Tjänsten som läs- och skrivtekniker på halvtid permanentades år 2006. Kostnaderna för tjänsten och för en del nya teknikinköp delas mellan kultur- och fritidsförvaltningen, socialförvaltningen och kompetens- och arbetslivsförvaltningen. Samarbetet mellan förvaltningarna fungerar mycket bra och är en av anledningarna till det framgångsrika tillgänglighetsarbetet i Falköping.

Läs- och skrivteknikern ingår också i kommunens samverkansgrupp i tillgänglighetsfrågor och socialförvaltningen får hjälp av läs- och skrivteknikern med att skriva ut beslut i punktskrift och information inläst som DAISY-bok, till exempel färdtjänstreglementet.

Läs- och skrivteknikern samarbetar också med Lärcenter som bedriver vuxenundervisning och har ett särskilt ansvar för nysvenskar. Tillsammans med lärare, speciallärare och bibliotekarie arbetar läs- och skrivteknikern fram bästa möjliga studieteknik för personer som har läs- och skrivsvårigheter. Alla datorer på Lärcenter har talsyntes och även en del andra hjälpprogram installerade. Alla nya elever får information om vad det finns för hjälp att få om man har läs- och skrivsvårigheter.

Falköpings bibliotek består av ett huvudbibliotek inne i centralorten och sex biblioteksfilialer väl spridda på landsbygden. Vi arbetar som en enhet med bestånd och tjänster. Foto: Christina Fredriksson

Äldreomsorgen

Vi har ett gott samarbete med äldreomsorgens kontaktpersoner och kulturombud.

Vi bjuder in till informationsträffar och berättar om vad biblioteket har för service till seniorer. Kommunens läsombud träffas då och då på biblioteket, dels som arbetsträffar och för att höra om nyheter från biblioteket, dels som planeringsmöte inför LättLäst-dagarna som är väldigt uppskattade och lockar många besökare. En LättLäst-dag kan bestå av tipspromenad, musik- eller teaterarrangemang, högläsning, tips på olika mediaformer och naturligtvis boklån.

Kulturombuden tar kontakt med biblioteken när man önskar boklådor eller hjälp med beställningar. Alla äldreboenden har köpt in egna DAISY-spelare genom ett projekt som socialförvaltningen drev med två anställda kulturutvecklare inom äldreomsorgen under 2008. Läs- och skrivteknikern hjälper till vid behov för att de ska komma igång med spelarna. Biblioteket har också flera olika DAISY-spelare att låna ut.

Barn och unga

På Barn- och ungdomsavdelningen finns Äppelhyllan. Där finns medier för och om barn med funktionsnedsättning. Medier som väcker läsglädje, men som också ger stöd och inspiration till vuxna i deras arbete eller i egenskap av föräldrar. Vid våra visningar för skolor och föräldrar är Äppelhyllan ett givet inslag. Vi informerar då om vad Äppelhyllan är, vilka medier som finns där och vilka ytterligare tjänster vi kan erbjuda barn med olika funktionsnedsättningar, till exempel depositioner och

nyttjande av läs- och skrivstationen. Vi lånar också ut DAISY-spelare till föräldrar med barn som har lässvårigheter. Skolorna har köpt in egna spelare.

Marknadsföring

Det är viktigt att den som har behov av anpassade medier får reda på vad biblioteket har att erbjuda. Läs- och skrivteknikern arbetar aktivt med att nå ut till olika grupper med information. Hon besöker eller bjuder in SRF, pensionärsföreningar, strokeföreningen, anhörigföreningen med flera. Biblioteket deltar också på mässor både lokalt och regionalt till exempel Leva & Fungera, seniormässor och dysleximässor.

I Falköping ordnas varje vår Ungdomsspelen, en friidrottstävling öppen för personer med funktionsnedsättning. Då medverkar läs- och skrivteknikern och skriver ut resultaten i punktskrift, vilket blivit mycket uppskattat av deltagarna.

Utbildning och bemötande

All personal på biblioteket engageras och utbildas kontinuerligt i tillgänglighetsfrågor. Läs- och skrivteknikern visar och instruerar nya program och spelare vid arbetsplatsmöten. Vi har blivit beviljade utvecklingspengar till att spela in en servicefilm som belyser vikten av ett gott bemötande. All personal genomgår för närvarande en utbildning om gott värdskap som kommunen anordnar.

Nedladdning

Falköpings bibliotek var bland de första folkbiblioteken i Sverige som fick tillstånd att ladda ned DAISY-böcker. Vi utarbetade noggranna rutiner för hur och när nedladdningen skulle ske. Alla förfrågningar på talböcker läggs in i fjärrlänemodulen och därefter bestämmer ansvarig bibliotekarie om talboken ska köpas, laddas ned eller fjärrlånas.

Våra talbokslåntagare är mycket nöjda med den snabba servicen och det utökade utbudet som nedladdningen medför.

Unikt projekt

Falköpings bibliotek deltar just nu tillsammans med Borås, Göteborg och Skövde i ett projekt med Kultur i Väst Regionbiblioteket och TPB. Syftet är bland annat att få fler dyslektiker mellan 20 och 64 år att upptäcka och låna DAISY-böcker.

Projektpengar är sökta från Kulturrådet för att kunna göra en gemensam marknadsföring.

Det unika med projektet är att deltagande bibliotek blir först i landet med att erbjuda direktnedladdning från TPB-katalogen enligt modellen Student Direkt. På biblioteken kommer en DAISY-kiosk att upprättas. Alla deltagande talboks-

låntagare blir berättigade att låna ett minneskort med förprogrammerade inloggningsuppgifter och laddar själv, från kiosken, ned önskade DAISY-böcker direkt från TPB-katalogen. De kan sedan spela upp de nedladdade böckerna i sin MP3-spelare.

Dessutom får 20 personer erbjudande att ladda ned direkt hemifrån med TPB som support.

Fysisk tillgänglighet

År 2005 deltog Falköpings bibliotek i ett regionalt projekt där arkitekter granskade bibliotek utifrån hur tillgängligt det var. Utifrån resultatet av granskningen upprättades en tillgänglighetsplan med åtgärdsförslag för att uppnå full tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning år 2010.

Falköpings kommun är ansluten till Tillgänglighetsdatabasen och under 2008 gjorde Samhällsbyggnadsförvaltningen med hjälp av en projektanställd en inventering av kommunens samtliga lokaler. Biblioteket gjorde vid detta tillfälle en prioriteringslista för att undanröja kvarvarande enkelt avhjälpta hinder.

Våra bibliotekslokaler är redan nu väl anpassade genom till exempel ledstråk, hörslinga, talande hiss, höj- och sänkbara självbetjäningssmaskiner och datorbord.

I Falköpings kommun finns också ett handikappolitiskt program framtaget med åtgärdsprogram där en tydlig ansvarsfördelning anges.

Utveckling

Falköpings bibliotek har införskaffat det RFID-baserade AudioIndex-systemet. Alla DAISY-böcker kommer att taggas och konverteras under sommaren. Systemet kan också erbjuda orienteringshjälp och information om exempelvis öppettider, evenemang och boktips.

Vi räknar med att kunna starta användningen under hösten. Därmed kommer tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning att öka väsentligt.

Kommunens informationsavdelning håller på att arbeta om hemsidan och den kommer att bli betydligt mer tillgänglighetsanpassad än den nuvarande.

Vad vi inte har i Falköping är Boken kommer-verksamhet. Tjänsten som socialbibliotekarie drogs in för tio år sedan och bokbussen drogs tyvärr också in för några år sedan. Nu hoppas vi på nytt kunna starta en uppsökande verksamhet till dem som inte själva kan ta sig till biblioteket genom att utforma och följa en samverkansplan med socialförvaltningen. Det finns med som en åtgärd i biblioteksplanen som antogs av kommunfullmäktige i december 2008. En annan åtgärd i biblioteksplanen är att vi ska verka för att en tjänst som socialbibliotekarie återinrättas.

Inget är omöjligt – det är bara olika svårt

Barnen och framtiden. De flesta bibliotek har arbetat målmedvetet med att bygga upp avdelningar inom barnbiblioteket där anpassat material samlas och erbjuds på ett inbjudande sätt och dit också programverksamhet har kopplats. Sedan det första Äppelbiblioteket startade i Härnösand i mitten på 90-talet har mycket hänt.

Text: Eva Fred

Äppelbibliotek och äppelhyllor är ett begrepp som har etablerats i Sverige och spridits till andra länder och även andra konstområden; nu är till exempel anpassade teaterföreställningar för barn äppelmärkta i regionens scenkonstkatalog.

Kärnhuset

För att verkligen kunna förbättra biblioteksservicen till barn och ungdomar med funktionsnedsättning bildades arbetsgruppen Kärnhusgruppen. Den kom till 2002 på initiativ av några bibliotekskonsulenter som slagit larm om att servicen till barn och ungdomar med funktionsnedsättning borde förbättras och utvecklas. Mycket gjordes för de vuxna men barnfrågorna hängde i luften - vems var ansvaret?

Nätverket Kärnhuset har under åren arrangerat fortbildningsdagar för länskonsulenter och barnbibliotekarier, skrivit artiklar i både biblioteks- och vanlig press, stöttat framväxten av äppelhyllor i landet, kartlagt och identifierat arbetssätten kring hyllorna (resultatet presenterades i en artikel i BBL), medverkat i framtagandet av en nationell äppellogga, faktagranskat Region Hallands äppelbroschyr, deltagit med poster på Biblioteksdagarna och initierat och byggt upp www.appelhyllan.se som är en sajt där allt som rör Äppelarbete finns: metoder, material och inspiration.

Äppelhyllan.se har sin hemvist på www.barnensbibliotek.se som ju alltid ligger i framkant när det gäller att ge barn med funktionsnedsättning möjlighet att

möta böcker och läsning på sina egna villkor och förutsättningar. Inom kort kommer också Barnbibblans, www.barnbibblan.se, sagor och rim och ramsor att lanseras på bliss, pictogram och teckenspråk.

Framtiden

Svensk Biblioteksförning anordnade förra året konferensen Framtidens barnbibliotek 2010 - är du redo? Här diskuterades bland annat om biblioteken i framtiden kommer att vara helt inkluderande för barn med funktionsnedsättningar och om bibliotekens lokaler, medier och bemötande kommer att motsvara barnens behov.

Visst har mycket gjorts under 2000-talet och visst är många beredda framförallt när det gäller att göra medier och material tillgängliga och intressanta för barn med funktionsnedsättning. Handböcker har skrivits, den senaste kom ut så sent som för något halvår sedan och en medvetenhet hos barnbibliotekarierna har byggts upp.

En positiv utveckling har skett på skolbiblioteken efter att de fick möjlighet att ladda ner talböcker själva. Här kan man förstås se och identifiera behoven på närmare håll och på ett mer direkt sätt förhålla sig till dem än vad man kan göra på ett folkbibliotek.

Marknadsföring

Det som behöver arbetas mer intensivt med är marknadsföring! Vi måste bli bättre på att tala om vilka möjligheter och resurser biblioteken har när det gäller tillgängligt material för barn och unga. Det som också saknas är ett barnperspektiv på den fysiska tillgängligheten. De planer som görs sker helt från den vuxnes perspektiv och här skulle jag också vilja se checklistor och arkitektgranskningar ur barnets perspektiv; hur funkar det för ett barn i rullstol med hyllor, dörröppnare, toaletter, in- och utlåningsautomater och informationsdiskar?

Olika svårt

Mycket har hänt och vi har kommit en bra bit på väg men Äppelarbetet är inget som man är färdig med, det är en ständigt pågående process. Biblioteken måste bli bättre på bemötande av både barn och vuxna med olika behov. Biblioteken måste också bli bättre på att bevaka ny teknik som passar den unga människan, ta den till sig, förstå den och marknadsföra den. För alla behöver tillgång till berättelserna, känna lust inför böckerna och bilderna. Det är inte omöjligt - bara olika svårt och kräver olika hjälpmedel!

Västra Götalandsregionen och tillgänglig information

I Västra Götalandsregionen har regionstyrelsen beslutat om riktlinjer för information i anpassad form. Dessa riktlinjer säger att all offentlig information ska vara tillgänglig för alla oavsett funktionsnedsättning eller ej.

Text: Elin Fritiofsson och Helén Andersson

Ar 2001 antog regionstyrelsen de första riktlinjerna som sedan dess har reviderats en aning. Särskilt webbens utveckling och betydelse som forum för spridande av information har under åren förändrats. I riktlinjerna pratar man om att regionövergripande information alltid ska finnas i anpassade former som till exempel inläst och på punktskrift. Riktlinjerna säger vidare att all annan information, som till exempel verksamhetsinformation, sammanträdeshandlingar med mera, framställs i anpassade former när det efterfrågas.

Tillgänglig information 2010

Sedan 2008 driver informationsavdelningen på regionkansliet i Västra Götalandsregionen ett projekt vars syfte är att göra det så enkelt som möjligt för regionens cirka 40 förvaltningar att producera information tillgänglig för så många som möjligt. Projektet, med namnet Tillgänglig information 2010, ska bland annat ge förvaltningarna stöd i deras arbete med att göra Västra Götalandsregionens webbplatser tillgängliga och att producera trycksaker som fler kan ta del av.

Guide

För att kunna ge förvaltningarna detta stöd har projektet arbetat fram en guide som ska ligga på regionens intranät. Här ska den som producerar informationen lätt kunna få svar på vilka regler som gäller, vad som är viktigt att tänka på och var

man kan få hjälp. Detta gäller såväl information på webben, tryckt och i anpassade former, som inläst information, tecken- och punktskrift. Till exempel får man veta var man kan vända sig för att få information inläst eller översatt till teckenspråk.

Under hösten 2009 och framåt kommer också många som arbetar med webb i Västra Götalandsregionen att erbjudas utbildning i tillgänglig webbpublicering.

Medborgarwebben

Samtidigt pågår projektet Medborgarwebben. Projektet syftar till att förändra Västra Götalandsregionens externa webbplats så att den anpassas till besökarnas, medborgarnas, behov. Det ska bli en webbplats där det är lätt att hitta information och att den ska vara tillgänglig för alla, oavsett funktionsnedsättning, är en självklar ambition.

Läs och länktips

Länkar

Allmänna Arvsfonden

www.arvsfonden.se

Avdelningen funktionshinder och

delaktighet – Västra Götalandsregionen

<http://www.vgregion.se/handikappkommitten>

Barnombudsmannen

www.barnombudsmannen.se

Boverket med enkelt avhjälpna hinder

www.boverket.se

Centrum för lättläst

www.lattlast.se

FN, handikappheten

www.un.org/esa/socdev/enable/disunandpwd.htm

FN - Följ utvecklingen av konventionen om Funktionshindrades rättigheter

www.un.org/esa/socdev/enable/rights/adhoc-meetdaily.htm

Funka Nu

www.funkanu.se

Handikappföreningar i Västra Götaland

www.hvg.nu

Handikapphistoriska Föreningen

www.hhf.se

Handikappombudsmannen

www.ho.se

Handisam - Myndigheten för handikappolitisk samordning

www.handisam.se

Hjälpmiddelsinstitutet

www.hi.se

HSO riks

www.hso.se

HSO – Västra Götaland

www.hso-vg.se

Regeringen

www.regeringen.se

Riksdagen

www.riksdagen.se

Rikstrafiken

www.rikstrafiken.se

Sexualitet och funktionshinder

www.sof.nu

SHIA (Handikapporganisationernas bistånds förening)

www.shia.se

Socialstyrelsen

www.socialstyrelsen.se

Specialpedagogiska skolmyndigheten

www.spsm.se

Sveriges Kommuner och Landsting

www.skl.se

Tillgänglighetsdatabasen

www.tillganglighetsdatabasen.se

Västra Götalandsregionen

www.vgregion.se

WHO - Världshälsoorganisationen

www.who.int

Läs mer

Bygg ikapp, Svensson Elisabet, Svensk Byggtjänst. 2008 Fjärde utgåvan.

Bemötande på bibliotek - både service management och solidaritet.

Sandström Karin, Regionbibliotek Stockholm 2008.

http://www.regionbiblioteket.se/upload/_Dokument/Bemotanderapport.pdf

Det Goda Livet – för alla!

Västra Götalandsregionen.

31 åtgärder inför 2010 för ökad tillgänglighet och hållbar utveckling

Enklare utan hinder, Boverket

www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2005/enklare_utan_hinder.pdf

Enkelt avhjälpna hinder, Boverket

www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2005/Enkelt_avhjalpta_hinder.pdf

Ett sätt att mötas och förstå, Västra Götalandsregionen.

Vad som kan vara bra att veta och tänka på när du möter besökare med olika funktionsnedsättningar. Handboken är framtagen i samarbete med handikapporganisationerna i Västra Götaland

Människor med funktionshinder i Västra Götaland, Avdelningen funktionshinder och delaktighet har sammanställt denna

målgruppsrapport.

För snart tio år sedan klubbade riksdagen den nationella handlingsplanen "Från patient till medborgare". Då ritades kartan för det framtida tillgänglighetsarbetet i Sverige upp. Målsättningen var att vårt samhälle skulle vara fullt tillgängligt för alla oavsett funktionsnedsättning 2010.

Nu fem i tolv, med lite mer än ett halvår kvar till mål, måste kartan ritas om eftersom verkligheten inte lever upp till målsättningen. Regeringen har bland annat tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting lanserat en strategi, som ska sätta fart på tillgänglighetsarbetet. Nu ligger hoppet i det opinionsbildande arbetet, som ska sätta tillgängligheten på dagordningen.

Biblioteken ligger i vissa avseende bra till när det gäller tillgänglighetsarbetet. I andra sammanhang visar en enkätundersökning från Kultur i Väst Regionbiblioteket att biblioteken är i behov av stödinsatser.

I det här numret av Framsteget speglar vi en del av det arbete som är gjort och presenterar bland annat Tillgänglighetsdatabasen, som har blivit ett viktigt verktyg i att skapa miljöer som är tillgängliga för alla. 2010 är inte långt bort och det kan vara dags att börja spurta.

Framsteget är en skriftserie som ges ut av Kultur i Väst Regionbiblioteket. Varje nummer har ett tema eller tar upp ett speciellt område inom biblioteksvärlden. Denna skrift går att få i anpassade former.